

УДК 339.92:338.43
© 2010С.М. ХАЛАТУР,
аспірантОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ
ФУНКЦІОНУВАННЯ СЕКТОРУ
АПК УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ
МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Розглядаються основні тенденції розвитку національної економіки України в рамках інтеграції в СОТ. Досліджено основні передумови інтеграції, проаналізовані обсяги виробництва основних видів товарної продукції АПК. Виділено найбільш раціональні шляхи інтеграції України у світове господарство.

Для ефективної й організаційно оформленої інтеграції України в сучасні світогосподарські зв'язки необхідні певні політико-правові, економічні, соціально-культурні та інфраструктурні передумови.

Аграрний сектор (сільське господарство, харчова і переробна промисловість) контролює продовольчу безпеку та незалежність країни. Особлива роль аграрного сектору в соціально-економічному житті країни обумовлюється унікальним поєднанням сприятливих природно-кліматичних умов і геостратегічного положення України зайняти гідне місце на міжнародному продовольчому ринку. Сільськогосподарська діяльність здійснюється майже на всій території країни. У сільській місцевості мешкає третина загальної кількості населення. У галузі зайнято 4 млн осіб із числа сільського населення.

Крім того, аграрний сектор України є одним з основних бюджетоутворювальних секторів національної економіки, частка якого у зведеному бюджеті держави за останні роки становить 6–8 %. Аграрний сектор посідає друге місце серед секторів економіки у товарній структурі експорту.

Відношення експорту до обсягів виробництва сектору коливається від 8 до 6 %, імпорту до обсягів виробництва – від 1 до 2 % (за винятком неврожайного 2003 року).

Внесок у вирішення досліджуваного питання безперечно зробили вчені: М. Дем'яненко, О. Жемойда, С.М. Кваща, І. Кобута, С. Осика, В. П'ятиницький, О. Шевцов [5, 7–9]. Проте вони розглядали дану проблему в кон-

тексті розвитку міжнародної інтеграції в цілому, без концентрації на секторі АПК. Разом із тим набуття членства Україною у СОТ, встановлення зобов'язань з державної підтримки сільського господарства країни поставили питання опрацювання заходів аграрної політики відповідно до прийнятих зобов'язань, пошуку нових механізмів підтримки та ефективності функціонування сектору АПК України в контексті міжнародної інтеграції потребує детального вивчення.

Метою наших досліджень було визначення сучасних тенденцій розвитку сектору АПК України в системі міжнародних економічних відносин, виявлення особливостей і шляхів інтеграції на міжнародному рівні.

Результати дослідження та їх обговорення. Вступ України до СОТ спричинив значне зниження ставок тарифу на експорт сільськогосподарської продукції, але деякі з них залишатимуться незмінними весь 2010 рік. Країні доведеться реструктуризувати допомогу сектору відповідно до умов СОТ, що відбувається вже зараз.

Відповідно до консолідованої тарифної пропозиції середньоарифметична ставка ввізного мита на сільськогосподарську продукцію зменшилась з 13,84 до 11,16 % [6].

Оскільки цінова різниця між світовими цінами та цінами вітчизняного виробника зменшується, Україна залишається нетто-експортером основних сільськогосподарських товарів.

Членство України в СОТ вимагає про-

1. Обсяг виробництва сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів в Україні на період до 2015 року, млн т [6]

Найменування основних видів продукції, товарів	Обсяг виробництва					
	фактичний				прогнозований	
	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2008 р. у % до 2006 р.	2010 р.	2015 р.
Зерно	34,30	27,30	40,00	116,62	42,00	50,00
Цукрові буряки (фабричні)	22,30	16,70	21,90	98,21	23,50	25,00
Насіння олійних	7,00	7,05	7,40	105,71	8,50	14,00
Картопля	19,50	18,20	19,00	97,44	18,00	18,00
Овочі	8,10	7,10	7,40	91,36	8,00	8,00
Баштанні культури	0,47	0,70	0,70	148,94	0,60	0,80
Плоди та ягоди	1,11	1,50	1,60	144,14	1,70	3,20
Виноград	0,30	0,50	0,50	166,67	0,50	0,80
М'ясо	2,60	2,75	2,95	113,46	3,20	5,10
Молоко	13,30	12,30	12,00	90,23	12,60	20,00
Яйця, млрд шт.	14,30	13,40	13,00	90,91	13,80	17,00

вести певне ринкове реформування аграрного сектору та лібералізувати доступ іноземних імпортерів до ринку аграрної та харчової продукції України. Це питання є найбільш гострим з усієї кількості проблем, оскільки сільськогосподарський сектор є найменш реформованим і забезпечує близько 16 % робочих місць та 14,5 % ВВП країни [1, с. 10].

Міжнародна торгівля сільськогосподарською продукцією в рамках СОТ регулюється єдиною для всіх членів цієї організації Угодою про сільське господарство України. Вона передбачає переведення всіх нетарифних бар'єрів (крім санітарних і фітосанітарних) щодо імпорту сільськогосподарської продукції в тарифи та визначення їх верхньої межі; поступове зниження імпорتنих тарифів; скорочення внутрішніх та експортних субсидій для сільськогосподарської продукції.

Внутрішня цінова підтримка сільського господарства, або так звані заходи "жовтої скрині", повинна бути скорочена протягом п'яти років на 20 % порівняно з базовим

періодом. Однак це скорочення не стосується бюджетних програм підтримки в рамках "зеленої скрині". Навпаки, Україна може без будь-яких СОТівських обмежень збільшити використання дозволених "зелених" субсидій, зокрема на такі цілі, як фінансування дослідницьких, навчальних, консультативних і маркетингових програм, створення державних резервів для забезпечення продовольчої безпеки, у тому числі Аграрного фонду України, страхування та гарантування безпеки доходів, виплати на відшкодування збитків від стихійних лих, допомогу на структурну перебудову, виплати за програмами охорони довкілля та регіональними програмами допомоги.

До "зеленої скрині" належать заходи, які не порушують принципів справедливої конкуренції, оскільки не спрямовані на підтримку обсягів виробництва та цін виробників. Ці заходи мають відповідати двом основним критеріям:

* державна підтримка надається через урядові бюджетні програми, а не за кошти споживачів;

2. Індекси рівня сільськогосподарського виробництва в Україні за січень–березень 2009 року, %

Джерело виробництва	Січень–березень 2009 р. до січня–березня 2008 р.	Довідково	
		січень–лютий 2009 р. до січня–лютого 2008 р.	січень–березень 2008 р. до січня–березня 2007 р.
Сільське господарство – всього:	101,7	101,1	100,2
– сільські підприємства	107,0	106,9	107,0
– господарства населення	97,7	96,7	95,6

* наслідком державної підтримки не повинно бути надання цінової підтримки виробнику [2, с. 4].

Сукупний випуск продукції в секторі сільського господарства виріс у 2009 році на 1,5 %. Зокрема, очікується, що покращення доступу на ринки сприятиме суттєвому зростанню експорту (+43,5 %). Покращення ефективності роботи галузі призведе до незначного скорочення зайнятості (-2,4 %), причому цю робочу силу поглинуть інші сектори.

Дані табл. 1 свідчать про те, що в середньому випуск сільськогосподарської продукції в Україні за досліджуваний період збільшився на 15 %. Навіть з огляду на кризовий стан економіки нашої держави прогнозовані темпи зростання обсягів виробництва основних видів товарної продукції АПК зберігають досить оптимістичний рівень (на 2010 р. – 12 %, на 2015 р. – 15 %) [6].

Виробництво валової продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств зросло порівняно з відповідним періодом 2008 року на 1,7 %, валова продукція сільськогосподарських підприємств збільшилася на 7 %, а господарств населення – зменшилася на 2,3 % (табл. 2) [3, с. 115].

Підприємства-виробники товарної сільськогосподарської продукції збільшили загальні обсяги виробництва в цілому з січня–березня 2008 року по відповідний період 2009 року на 1,7 %. При цьому найбільш ефективними виявилися сільськогосподарські підприємства, ніж господарства населення (табл. 2) [6]. Даний факт обумовлений більш високим виробничим потенціалом (матеріальна база, наявність фінансово-продовольчих ресурсів та ін.) сільськогосподарських підприємств.

Висновки

Інтеграція України у світове господарство можлива різними, але водночас взаємопов'язаними шляхами:

- активна та ліберальна зовнішньоекономічна політика;
- формування середовища, сприятливого для іноземного підприємництва й інвестування та транснаціоналізація високомонополізованих підприємств;
- укладання двосторонніх міждержав-

них економічних угод та участь у багатосторонніх міжурядових переговорах;

- інтенсифікація функціонування галузей національної економіки, зокрема підвищення ефективності роботи галузі АПК.

Включення України до будь-яких інтеграційних угруповань у такому стані, без чіткого бачення перспектив структурної реорганізації, може призвести не лише до консервації, а й до посилення негатив-

них тенденцій у всіх галузях національної економіки. І навпаки, участь України в інтеграційних процесах за умов цілеспрямованої внутрішньої структурної політики сприятиме ефективнішому й швидкому виправленню деформованої економіки, виходячи з таких пріоритетів структурної переорієнтації:

* науково-технічне та технологічне оновлення виробництва зі забезпеченням його конкурентоспроможності шляхом глибокої модернізації;

* підвищення рівня внутрішньої збалансованості національної економіки для зменшення зовнішньої залежності в розвитку її ключових галузей за рахунок формування системи власної міжгалузевої кооперації та забезпечення повних вироб-

ничих циклів;

* формування умов для соціально орієнтованого розвитку національної економіки за рахунок, з одного боку, цілеспрямованої трансформації її структури, з другого, завдяки забезпеченню балансу споживчого ринку з доходами населення, підвищенню мотивації до праці, фінансовій макростабілізації.

Отже, необхідною передумовою проведення ефективної інтеграційної політики України є синхронізація відповідних процесів із масштабами і темпами розвитку національної економіки. Дія всіх факторів інтеграції обумовлена і станом розвитку форм зовнішньоекономічної діяльності, і умовами розвитку національного середовища.

Бібліографія

1. Кокорін В. Конкурентоспроможність економіки України / В. Кокорін // Бізнес & Економіка. – 2008. – № 5. – С. 9–11.
2. Попов Є.В. Проблеми та перспективи України на шляху вступу та участі у СОТ / Є.В. Попов, В.П. Божко // Економіка. Фінанси. Право. – 2008. – № 2. – С. 3–5.
3. Романчиков В.І. Міжнародні економічні відносини: навч. посібник / В.І. Романчиков, І.О. Романенко. – К. : Центр навчальної літератури. – 2008. – С. 113–117.
4. Липов В.В. Міжнародна економіка.: навч. посібник / В.В. Липов. – К. : ВД “ІН-ЖЕК”, 2005. – С. 221–227.
5. Кваша С.М. Вступ до СОТ: перспективи для аграрної економіки / С.М. Кваша, О. Жемойда // Матеріали десятих річч. зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників “Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період”. – К. : ННЦ “Інститут аграрної економіки”, 2008. – С. 30.
6. Статистичний щорічник “Сільське господарство України”, 2007 рік” / Державний комітет статистики України. – К., 2008. – 391 с.
7. Дем’яненко М.Я. Проблеми аграрної економіки із вступом України до СОТ / М.Я. Дем’яненко, Ф.В. Іванина // Економіка АПК. – 2003. – № 11. – С. 57–66.
8. Кобута І. Внутрішня підтримка сільського господарства в контексті приєднання України до Світової організації торгівлі / І. Кобута, О. Шевцов // Актуальні питання аграрної політики: збірник робіт. – К., 2002. – С. 342–374. – (Проект “Аграрна політика для людського розвитку”).
9. Осика С.Г. Світова організація торгівлі / С.Г. Осика, В.Т. Пятницький – [3-є вид.]. – К. : “К.І.С.”, 2005. – 514 с.